اخبار

ستاد کل نیروهای مسلح: در صورت هرگونه اقدام شیطانی، دیگر خویشتن‌داری نمی‌کنیم

ستاد کل نیروهای مسلح در بیانیه‌ای به مناسبت سالروز بازگشت آزادگان، با هشدار قاطع به آمریکا و رژیم صهیونیستی، تأکید کرد که در صورت هرگونه اشتباه محاسباتی و اقدام خصمانه، واکنشی سهمگین‌تر و قاطع‌تر از گذشته در انتظار آنها خواهد بود. ستاد کل نیروهای مسلح در بیانیه‌ای اعلام کرد که در سالروز پرفروغ و سترگ ۲۶ مردادماه، با تعظیم به مقام شامخ شهیدان والامقام، بازگشت غرورآفرین آزادگان سرافراز را به آغوش میهن اسلامی گرامی می‌دارد. در این بیانیه آمده است: سالروز بازگشت آزادگان یادآور حماسه‌آفرینی‌ها و ازخودگذشتگی‌های فرزندان برومند و بی‌بدیل این ملت قهرمان، ولایت‌مدار و بصیر است؛ آزادگانی که با استقامت و پایداری بی‌نظیر خویش در برابر خصم متجاوز، حلقه‌های اسارت را به شعله‌های آتشین خشم و اراده پولادین ملت ایران مبدل ساختند و درسی فراموش‌ناشدنی به دشمنان این آب و خاک دادند. تاریخ شکوهمند انقلاب اسلامی، در فراز و نشیب‌های پرپیچ‌وخم خود، برگ‌های زرین فراوانی از ایمان راسخ و غیرت بی‌بدیل ایرانیان را در خلق حماسه‌ها و پیروزی‌های افتخارآفرین در عرصه‌های گوناگون به ثبت رسانده است. این شکوه، خود عبرت‌نامه‌ای است جامع برای تمامی سردمداران زر و زور و تزویر نظام سلطه؛ چراکه این ملت قهرمان با رهبری حکیم، فرزانه و شجاع خویش، اثبات کرد که هیچ قدرتی نمی‌تواند با زبان زور و تهدید در برابر عظمت او سخن بگوید. استکبار جهانی، از شکست‌های پی‌درپی گذشته خود درس عبرت نگرفته و پس از ۴۶ سال، مجددا با همکاری رژیم جعلی، وحشی و کودک‌کُش صهیونیستی -این عامل سرسپرده و نیروی نیابتی خود در منطقه- تجاوز دیگری را علیه ایران اسلامی آغاز کرد. اما به اعتراف بسیاری از کارشناسان، تحلیلگران، سیاست‌مداران و صاحب‌نظران، حاصل این توطئه پلید نیز چیزی جز شکستی مفتضحانه، حقارت و شرمساری برای آنان به ارمغان نیاورد. ستاد کل نیروهای مسلح، بار دیگر به آمریکای جنایتکار، شرور و رژیم ددمنش صهیونیستی هشدار قاطع می‌دهد که از توطئه‌گری و خباثت علیه ایران مقتدر و شکست‌ناپذیر دست بردارند؛ چراکه در صورت هرگونه اشتباه محاسباتی و اقدام شیطانی، آنچه در جنگ تحمیلی ۱۲روزه موجب خویشتن‌داری و مانع از انجام عملیات گسترده شد، در صورت تکرار، با شگفتی‌های جدید و اقداماتی به‌مراتب سهمگین‌تر و کوبنده‌تر از قبل مواجه خواهند شد.

روایت روحانی از موانع حمله آمریکا به ایران از سال ۵۹

رئیس دولت‌های یازدهم و دوازدهم در تحلیل شرایط پس از جنگ ۱۲روزه، موانع حمله آمریکا به ایران از سال ۵۹ را برشمرد. حجت‌الاسلام حسن روحانی، رئیس‌جمهور ایران در دوره‌های یازدهم و دوازدهم، در سخنانی در جمع مشاوران خود، در تحلیل شرایط پس از جنگ ۱۲روزه گفت: اسرائیل و آمریکا سال‌ها بود دشمن جمهوری اسلامی ایران و ملت ایران بودند. در مقاطعی هم تجاوز کردند. وی یادآور شد: آمریکایی‌ها در همان سال‌های اول انقلاب در سال ۵۹ ماجرای طبس را دارند. آمریکایی‌ها در سال‌های ۶۶ و ۶۷ در جنگ ایران و عراق حضور پیدا کرده و مداخله کردند. قبل از آن هم البته مداخله اطلاعاتی می‌کردند؛ در خلیج فارس مداخله عملیاتی کردند که در ۱۲ تیر ۶۷ به سرنگونی هواپیمای ایرباس مسافربری منتهی شد. روحانی با بیان اینکه در مقاطع دیگر هم آمریکایی‌ها طراحی حمله به ایران را داشتند، گفت: مثلا به دلیل انفجار خبر و تحقیقاتی که اف‌بی‌آی از سال ۷۵ کرد، در ۷۸ اعلام کرد این عملیات توسط ایران طراحی شده بود. آن‌وقت بحث حمله احتمالی آمریکا به ایران مطرح بود که از آن عبور کردیم که زمانی می‌شود به تفصیل آن را بیان کرد. وی افزود: در سال ۸۰، بعد از موضوع برج‌های دوقلو، یک بحث این بود که آمریکا به چه کشوری حمله کند؟ بحث ایران هم آن‌وقت مطرح بود که عملا آنها به افغانستان حمله کردند. بعد در سال ۸۱ دوباره این بحث مطرح شد که بعد از افغانستان نوبت ایران باشد یا عراق که برخی حامی این بودند که عملیات علیه ایران انجام بگیرد، مخصوصا اسرائیلی‌ها که خب منتهی شد به حمله آمریکا به عراق. روحانی بیان کرد: در سال ۸۲ زمانی که آلودگی بالای ۸۰ درصد در نطنز توسط آژانس کشف شد، بهانه لازم در اختیار آمریکایی‌ها گذاشت، باز هم بحث حمله مطرح بود. البته با تدبیری که نظام جمهوری اسلامی ایران طراحی کرد و با مذاکره با سه کشور اروپایی، در نهایت به هر حال منتهی شد به اینکه مانع از این حمله و جنگ شد. وی ادامه داد: در سال ۹۲ هم نه‌تنها آمریکا، بلکه ۱+۵ تصمیم گرفته بودند به ایران حمله کنند که آن‌هم با حضور مردم در انتخابات سال ۹۲، با ۷۳ درصد مردمی که در انتخابات حضور پیدا کردند، با آن شور و شوق، جلوی آن کار گرفته شد و بعد هم مذاکرات هسته‌ای شروع شد که مانع اصلی شد برای حمله به ایران. رئیس دولت یازدهم و دوازدهم اظهار کرد: در سال ۹۸ هم احتمال درگیری بود، مخصوصا بعد از سرنگونی پهپاد آمریکایی گلوبال هاوک و بعد هم ماجرایی که در آرامکو پیش آمد و تهدیداتی که آمریکایی‌ها کردند که از آن نیز به‌گونه‌ای عبور کردیم که آن هم در یک زمانی اگر لازم باشد به تفصیل می‌توان بیان کرد. وی عنوان کرد: پس در مقاطع مختلف شرایطی بود که آمریکایی‌ها دنبال بهانه‌جویی برای حمله به ایران بودند. اسرائیلی‌ها هم سال‌ها بود که علیه ایران اقدام می‌کردند؛ کشتن دانشمندان هسته‌ای، مسئله استاکس‌نت و این مسائل، حملاتی که به نطنز کردند از طریق جاسوس‌های خودشان، از طریق کوادکوپتر و امثال اینها، همواره به یک نحوی علیه جمهوری اسلامی ایران تلاش می‌کردند.

رنجبر: امکانات لازم برای خروج زائران از مرز خسروی فراهم است

نماینده کرمانشاه در مجلس با اشاره به موج بازگشت زائران اربعین حسینی به کشور گفت: امکانات لازم برای خروج زائران از مرز خسروی فراهم است. فضل‌الله رنجبر با اشاره به تمهیدات اندیشیده‌شده برای بازگشت زوار اربعین از مرز خسروی، گفت: شب گذشته در بازگشت از کربلای معلی، بازدیدی از مرز خسروی داشتم؛ مرز خسروی با قدرت و آمادگی کامل در حال پاسخ‌گویی به موج بازگشت زائران است. بخش زیادی از زائران مسیر بازگشت را از مرز خسروی انتخاب کرده‌اند که طبق آمار، تا شب گذشته بالغ بر ۸۶۰ هزار نفر رفت‌وآمد از این مرز ثبت شده است. وی افزود: امسال ظرفیت پارکینگ‌های عمومی و موکب‌های خدمات‌رسان افزایش پیدا کرده و اقداماتی همچون ترمیم آسفالت در نقاط منتهی به مرز و اجرای پروژه‌های زیرساختی صورت گرفته که نتیجه این اقدامات، افزایش تردد به میزان ۱۵ تا ۲۰ درصد نسبت به سال‌های گذشته است. نماینده کرمانشاه در مجلس در عین حال گفت: طبق بازدید انجام‌شده باید در بازگشت زائران، پیش‌بینی بهتری برای محوطه پایانه مسافری وجود داشته باشد تا شاهد ساماندهی و نظم بهتری در مرز خسروی باشیم. رنجبر با اشاره به بازدیدش از قرارگاه بهداشتی، درمانی و سلامت ثارالله در مرز خسروی گفت: این قرارگاه با تمام توان مشغول ارائه خدمات دارویی، جراحی‌های سرپایی، معاینه و درمان و رسیدگی به امور بهداشتی و درمانی زائران است. وی بیان کرد: در بخش امنیتی و حفاظتی، نظم و انضباط توسط نیروهای مرزبانی و انتظامی، نیروهای بسیج و سپاه برقرار است و دستگاه‌های خدمات‌رسان و شهرداری کرمانشاه با تمام توان مشغول خدمت‌رسانی در جابه‌جایی و تأمین اغذیه و سایر امکانات مورد نیاز زائران هستند. قطعا سال آینده ضریب این خدمات‌رسانی افزایش پیدا خواهد کرد. این نماینده مجلس در ادامه با بیان اینکه امنیت در مرز خسروی و مسیر کربلای معلی و نجف اشرف به‌طور کامل برقرار بود، گفت: نیروهای حشدالشعبی و نیروهای امنیتی عراق کاملا در طول مسیر مستقر بودند و بحمدلله راهپیمایی اربعین بدون هیچ رخداد خاصی و باشکوه برگزار شد. وی در پایان بیان کرد: از شب گذشته شاهد پیک خروج زائران در سطح بسیار بالایی از مرز خسروی هستیم؛ موج موج زائران وارد مرز خسروی می‌شوند و وسایل و امکانات به سهولت برای تردد زائران فراهم شده است.

در گفت‌وگوی «شرق» با عباس کریمی، عضو شورای پیگیری قانون اساسی در دولت، مطرح شد

«قانون اساسی» نیازمند بازنگری

وحیده کریمی: یک سال پس از آغاز به کار دولت چهاردهم، شورای پیگیری قانون اساسی که با حمایت مسعود پزشکیان شکل گرفته و فعالیت خود را آغاز کرده، نقش مهمی در عرصه حقوقی و سیاسی کشور ایفا می‌کند. این شورا، با استناد به اصل ۱۱۳ قانون اساسی، وظیفه نظارت بر اجرای قانون اساسی را نه‌فقط در قوه مجریه، بلکه در تمام ارکان حکومت برعهده دارد. عباس کریمی، عضو شورای پیگیری و از اعضای تیم حقوقی رئیس‌جمهور، در گفت‌وگو با «شرق» ضمن تشریح ساختار و عملکرد این شورا، به بررسی چالش‌ها و ظرفیت‌های نهادهای حکومتی و دولت در اجرای قانون اساسی پرداخته است و از ضرورت بازنگری در قانون اساسی می‌گوید و معتقد است وفاداری به قانون اساسی مغایرتی با پیشنهاد اصلاح آن ندارد. عباس کریمی معتقد است شورا باید به دور از رودربایستی‌ها و با اتکا به اصول حقوقی، در مسیر تضمین اجرای قانون اساسی گام بردارد. این مصاحبه تصویری روشن از وضعیت شورای پیگیری قانون اساسی و چالش‌های حقوقی و سیاسی پیش‌روی دولت و نهادهای حکومتی ارائه می‌دهد؛ نگاهی که می‌تواند راهگشای فهم بهتر نقش این شورا در تحولات حقوقی کشور باشد. گفت‌وگوی پیش‌رو، که مکتوب انجام شده، تصویری شفاف از موقعیت حقوقی این شورا و ضرورت بازنگری در قانون اساسی ارائه می‌دهد؛ موضوعی که بیش از سه دهه است در فضای سیاسی کشور مطرح بوده و همچنان با چالش‌های جدی مواجه است.

●●●

جناب دکتر کریمی، با توجه به عضویت شما در شورای پیگیری قانون اساسی در دولت و سابقه و بحث‌هایی درباره آن از زمان ایجادش در دولت اصلاحات و تصمیم رئیس‌جمهور به ادامه فعالیت این شورا، آیا مبنای قانونی با تضمین‌های لازم برای فعالیت آن وجود دارد؟

مبنای قانونی استوار آن، اصل ۱۱۳ قانون اساسی است. در این اصل در کنار ریاست قوه مجریه، مسئولیت اجرای قانون اساسی نیز هم‌تراز با ریاست قوه مجریه، یکی از دو وظیفه و اختیار رئیس‌جمهور ذکر شده. بنابراین همان‌قدر که ریاست رئیس‌جمهور بر قوه مجریه مبنای قانونی دارد، به همان اندازه حق نظارت بر تمام ارکان حاکمیت به معنای عام کلمه در راستای اجرای قانون اساسی متکی بر جواز روشن قانون اساسی است.

تاکنون یک سال از شروع به کار دولت چهاردهم گذشته است. ماحصل کار این شورا چه بوده و چه سازوکاری برای انجام وظایف شورا وجود دارد؟

در سال نخست، بیشتر به تدوین مقررات و آیین‌نامه پرداخته شد. زیرمجموعه‌های شورای پیگیری در استان‌ها در حال تشکیل است. به شکایات رسیده به شورا نیز در کمیته‌های فرعی رسیدگی شد و تذکرات لازم به دستگاه‌های اجرایی درباره موارد نقض قانون اساسی داده و بسیاری از این تذکرات نیز مؤثر واقع شد.

آیا نظارت و پیگیری شورا فقط در حیطه وظایف دولت (قوه مجریه) است یا ناظر به تمام ارکان حکومت و تمام اصول قانون اساسی است؟

به نظر این‌جانب، وظایف شورا درباره تمام ارکان حکومت و تمام اصول قانون اساسی است. اینکه مسئولیت‌های قانون اساسی در اصل ۱۱۳، قسیم ریاست قوه مجریه قرار داده شده، روشن است که این مسئولیت عمومیت دارد و چنانچه خاص قوه مجریه بود، ذکر آن در این اصل ضرورتی نمی‌داشت. البته شورای مذکور، براساس حکم ریاست محترم جمهور دارای اختیار و وظیفه می‌گردد، لیکن چون در حکم محدودیتی پیش‌بینی نشده، شورا حق دارد به پیگیری اجرای قانون اساسی در تمام ارکان حکومتی بپردازد. البته همان‌طور که عرض شد، این نظر شخصی این‌جانب است و بنابراین ارکانی چون مجلس شورای اسلامی، شورای نگهبان و قوه قضائیه را نیز مشمول این نظارت می‌دانم. لیکن بعضی از اعضای شورا اعتقاد به محدودیت حیطه عملکرد شورا به قوه مجریه دارند.

شورا فقط موارد نقض و عدم اجرای قانون اساسی را پیگیری و گزارش می‌کند یا اینکه در مواردی مانند لوایح دولت یا طرح‌های مجلس و قوه قضائیه، قبل از تبدیل و تصویب به عنوان قانون امکان اظهارنظر را دارد؟

اظهارنظر راجع به لوایح دولت و یا طرح‌های مجلس و مصوبات قوه قضائیه نیز می‌تواند در شورا با ارجاع ریاست محترم جمهوری انجام شود. لیکن تاکنون فرصتی در این باره به دست نداده است.

اخیرا لایحه «مقابله با انتشار محتوای خلاف واقع» به مجلس ارسال و سپس در پی مخالفت‌های عمومی پس گرفته شد. آیا در این باره شورای پیگیری قانون اساسی متن را پیش از ارسال به مجلس ملاحظه کرده بود؟ لایحه مذکور که با مخالفت‌ها و البته موافقت‌هایی در فضای عمومی مواجه شد، از دید شما در تضاد با قانون اساسی بود یا ناظر به حقوق ملت قرار داشت؟

خیر، این لایحه در شورای پیگیری قانون اساسی مطرح نشد و خوب بود پیش از تصویب لایحه در هیئت وزیران به این شورا ارجاع می‌شد. صیانت از فضای مجازی امری است ضروری، لیکن باید به نحوی انجام شود که حقوق و آزادی‌های اساسی ملت و آزادی بیان در رسانه‌ها مخدوش نشود و این امر مستلزم دقت‌های جدی در نگارش متن چنین لایحه‌ای است.

این لایحه با قید دوفوریت به مجلس ارسال شد و به‌سرعت در مجلس تصویب و سپس پس گرفته شد. آیا در چنین شرایطی قاعده است که رئیس‌جمهوری متن لوایح را مطالعه کند یا با اعتماد به مشاوران و مدیران مجموعه و اعضای کابینه فقط امضا می‌کنند؟

اصل مشکل از اینجا نشئت می‌گیرد که متأسفانه این اعتقاد وجود دارد که دولت حق دخل و تصرف در لوایح ارسالی از طرف قوه قضائیه ندارد که به نظر این‌جانب این اعتقاد منطبق با قانون اساسی نیست. در قانون اساسی، پیشنهاد لوایح قضائی در ردیف وظایف قوه قضائیه قرار داده شده، نه اختیارات این قوه و بنابراین دولت پس از وصول لایحه از قوه قضائیه، حق دخل و تصرف در آن دارد.

کدام‌یک از ارکان نهاد ریاست‌جمهوری در تهیه یا اصلاح لوایح دولت یا کلیه مصوبات دولت از نظر حقوقی وظیفه دارد و آیا این رکن دولت، ظرفیت‌ها و امکان لازم را در اختیار دارد؟

معاونت حقوقی ریاست‌جمهوری بیشترین نقش را در این باره دارد و انتظار می‌رود نقش بیشتری در آینده نزدیک ایفاد کند.

با توجه به این واقعیت که هرازگاهی بحث اصلاح قانون اساسی مطرح می‌شود و ۳۰ و اندی سال از آخرین اصلاح می‌گذرد، آیا در شورا موضوع تغییر قانون اساسی با بررسی ایرادات قانون اساسی مطرح بوده یا اقدامی برای به‌روزکردن قانون اساسی در دستور کار هست، حتی در حد تهیه توصیه‌ای به دولت یا جلب نظر صاحب‌نظران؟

وفاداری به قانون اساسی مغایرتی با پیشنهاد اصلاح آن ندارد و قانون اساسی، گرچه باید از تغییر مکرر مصون بماند تا استواری نظام حقوقی حفظ شود. لیکن زمانی که اصلاح آن ضرورت دارد نباید مانع انجام آن شد.

این واقعیت که بعد از حدود نیم‌قرن از زمان انقلاب اسلامی، جامعه با مشکلات زیادی در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... روبه‌روست که به هر حال ناشی از نحوه عملکرد ساختار سیاسی بر اساس قوانین و نهادهای حاکمیتی موجود بوده است، با توجه به این تجربه و مشخص‌شدن نتیجه قوانین و اقدامات نهادها و ساختارهای موجود، ضرورت بازنگری در قانون اساسی را احساس می‌کنید؟

عرض کردم قانون اساسی نیز همانند سایر قوانین نیاز به اصلاح دارد و صحبت از اصلاح قانون اساسی نه‌تنها تخلف نیست، بلکه گاهی نشان از حس وظیفه‌شناسی و میهن‌دوستی دارد.

اجازه دهید صریح بپرسم آیا قانون اساسی ۳۶ سال پیش پاسخ‌گوی نیازهای امروز جامعه است؟ آیا صحبت از اصلاح قانون اساسی یک تخلف است؟ مگر نه اینکه راهکار اصلاح قانون اساسی پیش‌بینی شده، چرا به یک تابو تبدیل شده؟

به نظرم در موارد متعددی، قانون اساسی نیاز به بازنگری اساسی و تکمیل مقررات موجود دارد.

در یک‌سالگی دولت مهم‌ترین چالش در اجرای قانون اساسی را چه می‌دانید و آیا عملکرد دولت انتظارات شما را برآورده کرده است؟

وفاق اگر در امر ریاست قوه مجریه پسندیده باشد، درباره مسئولیت اجرای قانون اساسی به نظرم نباید خیلی مورد تأکید قرار گیرد. اگر رودربایستی‌ها کنار گذاشته شود، شورای پیگیری قانون اساسی می‌تواند موفق شود ان‌شاءالله.

نگاهی به سفر پزشکیان به ارمنستان پس از توافق سه‌جانبه

از ایروان تا مینسک

مالک مصدق: دکتر مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور ایران، از عصر دوشنبه ۲۷ مرداد ۱۴۰۴ سفری دوروزه به ارمنستان و سپس بلاروس خواهد داشت. هدف این سفر، طبق اعلام مهدی سنایی، مشاور سیاسی رئیس‌جمهور، تقویت مناسبات تجاری و امضای اسناد همکاری است. این سفرها که پیش‌تر برای اوایل تیرماه برنامه‌ریزی شده و به تعویق افتاده بودند، اکنون در سایه تحولات اخیر قفقاز جنوبی و توافق سه‌جانبه ارمنستان، آذربایجان و آمریکا، موسوم به «مسیر ترامپ» (TRIPP)، اهمیتی دوچندان یافته‌اند. این توافق که با میانجیگری دونالد ترامپ در هشتم آگوست ۲۰۲۵ (۱۷ مرداد) امضا شد، معادلات سیاسی، دیپلماتیک و امنیتی منطقه را دستخوش تغییراتی کرده که نگرانی‌های جدی برای ایران و روسیه به دنبال داشته است. سفر پزشکیان در این برهه حساس، تلاشی برای بازسازی جایگاه ایران در منطقه و مدیریت پیامدهای این توافق است.

دیپلماسی فعال و پاسخ به تحولات قفقاز

سفر پزشکیان به ارمنستان و بلاروس در شرایطی انجام می‌شود که توافق «مسیر ترامپ» با محوریت اتصال ترانزیتی آذربایجان به نخجوان از طریق خاک ارمنستان، نفوذ آمریکا در قفقاز جنوبی را تقویت کرده است. این توافق، که به گفته فاکس‌نیوز «پویایی منطقه‌ای را تغییر می‌دهد»، عملا با کنارزدن نقش سنتی روسیه به عنوان میانجی مناقشه قره‌باغ و انحلال گروه مینسک، ایران و روسیه را در موقعیت دفاعی قرار داده است. سفر پزشکیان به ایروان و مینسک را می‌توان تلاشی برای تقویت روابط با دو متحد کلیدی در برابر نفوذ فزاینده غرب در منطقه تفسیر کرد. درباره این موضوع، رسلان کوربانف، تحلیلگر ارشد حوزه قفقاز در مصاحبه‌ای با «اسپوتنیک» هشدار داد ارمنستان می‌تواند با موقعیت راهبردی خود به غرب رو کند، حتی با کنارگذاشتن کریدور بین‌المللی شمال-جنوب (INSTC) و در چنین سناریویی، مسیرهای جنوبی قطع خواهد شد و ایران در محاصره قرار می‌گیرد.

لذا در ارمنستان، پزشکیان احتمالا به دنبال دریافت تضمین‌هایی از نیکول پاشینیان درباره رعایت خطوط قرمز ایران، به‌ویژه در مورد کنترل کریدور ادعایی در استان سیونیک، خواهد بود. اظهارات عباس عراقچی، وزیر خارجه ایران، مبنی بر اینکه ارمنستان مدعی رعایت این خطوط است، نشان‌دهنده حساسیت تهران نسبت به این توافق است. در بلاروس که متحد نزدیک روسیه و شریک استراتژیک ایران است، پزشکیان احتمالا به دنبال هماهنگی برای مقابله با پیامدهای ژئوپلیتیکی این توافق خواهد بود. امضای اسناد تجاری در هر دو کشور، به‌ویژه در حوزه‌های انرژی و حمل‌ونقل، می‌تواند به تقویت کریدور شمال-جنوب به عنوان جایگزینی برای مسیرهای تحت کنترل غرب کمک کند. این دیپلماسی فعال، نشان‌دهنده تلاش ایران برای حفظ نفوذ خود در منطقه‌ای است که به طور فزاینده‌ای تحت تأثیر حضور آمریکا قرار گرفته است.

پیامدهای سیاسی و دیپلماتیک و تضعیف محور ایران-روسیه

توافق سه‌جانبه ارمنستان، آذربایجان و آمریکا، با واگذاری کنترل ۴۳ کیلومتر از کریدور سیونیک به ایالات متحده برای ۹۹ سال، نه‌تنها نقش روسیه به عنوان میانجی سنتی را کم‌رنگ کرده، بلکه ایران را از معادلات ترانزیتی منطقه کنار زده است. ادعای پاشینیان مبنی بر اینکه این مسیر امکان دسترسی ایران به اروپا از طریق خط آهن خلیج فارس به دریای سیاه را فراهم می‌کند، با واقعیت واگذاری کنترل به آمریکا همخوانی ندارد. این تناقض، نشان‌دهنده تلاش ارمنستان و آذربایجان برای کاهش فشارهای سیاسی از سوی تهران و مسکو است، در حالی که حضور آمریکا به عنوان مدیر کریدور، چالشی مستقیم برای نفوذ این دو کشور ایجاد می‌کند. «الکسی اورچوک»، معاون نخست‌وزیر روسیه، اعلام کرد مسکو در موضوع موسوم به مسیر ترانزیتی برای صلح و رفاه بین‌المللی، در صورتی که ایروان آن را به نفع کشورش بداند، از ارمنستان حمایت می‌کند. ماریا زاخاروا سخنگوی وزارت خارجه روسیه نیز این توافق سه‌جانبه را «مثبت» خواند، اما ضرورت «کمک خارجی» در گفت‌وگوی ارمنستان و آذربایجان را زیر سؤال برد. تحلیلگران می‌گویند این تردید کرملین ناشی از احتیاط دیپلماتیک است، زیرا مسکو همچنان در حال گفت‌وگو با واشنگتن درباره جنگ اوکراین است و هم ناشی از فقدان استراتژی آماده برای مقابله با این توافق. در نهایت روسیه نگاه تردیدآمیزی به آینده و تبعات توافق سه‌جانبه ایروان-واشنگتن-باکو دارد. چون از منظر دیپلماتیک، این توافق موقعیت روسیه را در مذاکرات منطقه‌ای تضعیف کرده است. کناررفتن گروه مینسک، که زمانی بستری برای همکاری روسیه بود و جایگزینی آن با میانجیگری آمریکا، به معنای کاهش اهرم‌های دیپلماتیک تهران و مسکو است. در سوی دیگر نیز ایران که پیش‌تر از مسیرهای ترانزیتی خود به عنوان ابزاری برای نفوذ منطقه‌ای استفاده می‌کرد، اکنون با کاهش درآمد ترانزیتی تا ۲۰-۳۰ درصد مواجه است. این امر، در کنار فشارهای ناشی از تحریم‌های بین‌المللی و تهدید مکانیسم ماشه، فشار مضاعفی بر سیاست خارجی ایران وارد می‌کند. سفر پزشکیان به ارمنستان و بلاروس می‌تواند تلاشی برای بازسازی این اهرم‌ها از طریق تقویت همکاری‌های دوجانبه باشد، اما موفقیت آن به توانایی ایران در ارائه پیشنهادات جذاب اقتصادی و سیاسی بستگی دارد. از منظر ژئوپلیتیک، «مسیر ترامپ» عملا بخشی از استراتژی گسترده‌تر آمریکا برای مهار ایران و روسیه در قفقاز جنوبی است. این کریدور با عبور از سیونیک، مسیر اصلی ترانزیتی ایران به اروپا را مسدود کرده و محور ترکیه-آذربایجان را تقویت می‌کند. این تحول، نه‌تنها موقعیت ژئوپلیتیکی ایران را تضعیف می‌کند، بلکه با تقویت اتصال مستقیم باکو به نخجوان و ترکیه، پروژه‌های پان‌ترکیستی را که می‌توانند به تغییرات جمعیتی و حقوقی در منطقه منجر شوند، تسهیل می‌کند. برای ایران که مرز مشترک با ارمنستان را یکی از شریان‌های حیاتی خود می‌داند، این توافق تهدیدی مستقیم برای دسترسی به بازارهای جهانی است. روسیه نیز که قفقاز را حوزه نفوذ سنتی خود می‌بیند، با کاهش نقش ضامن امنیتی خود مواجه شده است. محدودیت‌های ناشی از جنگ اوکراین و تحریم‌های غرب، توانایی مسکو برای واکنش مؤثر به این تحولات را کاهش داده است. با این حال، اظهارات مقامات روس مبنی بر «مثبت»بودن توافق، تلاشی برای حفظ ظاهر دیپلماتیک است، در حالی که واقعیت‌های میدانی از کاهش نفوذ مسکو حکایت دارند. سفر پزشکیان به بلاروس می‌تواند فرصتی برای هماهنگی با مسکو و مینسک برای ایجاد جبهه‌ای مشترک در برابر نفوذ غرب باشد، اما موفقیت این تلاش به توانایی ایران در ارائه راهکارهای عملی برای حفظ منافع مشترک بستگی دارد.

تهدیدات امنیتی و پاسخ ایران

از منظر امنیتی، حضور آمریکا در کریدور سیونیک، در نزدیکی مرزهای شمالی ایران، تهدیدی جدی برای امنیت ملی تهران است. این کریدور می‌تواند به پایگاه اطلاعاتی و حتی نظامی ناتو تبدیل شود، به‌ویژه با توجه به همکاری‌های نظامی آذربایجان با اسرائیل و لغو متمم ۹۰۷ قانون آزادی توسط ترامپ، که همکاری نظامی با باکو را تسهیل می‌کند. این تحولات، پس از جنگ ۱۲روزه ایران و اسرائیل، نگرانی‌های امنیتی تهران را تشدید کرده و احتمال نظارت و عملیات اطلاعاتی علیه ایران را افزایش داده است. در ارمنستان، اعتراضات داخلی علیه پاشینیان که توافق را «خیانت» می‌دانند، می‌تواند به بی‌ثباتی سیاسی منجر شود و خطر پروژه‌های پان‌ترکیستی را تقویت کند. برای ایران، این تحولات نه‌تنها مسیرهای ترانزیتی حیاتی را تهدید می‌کند، بلکه با تقویت حضور ناتو در مرزهای شمالی، امنیت ملی را به خطر می‌اندازد. سفر پزشکیان به ارمنستان فرصتی است برای مذاکره درباره تضمین‌های امنیتی، مانند حفظ کنترل ارمنستان بر سیونیک و جلوگیری از حضور نظامی غرب در این منطقه. در بلاروس، تقویت همکاری‌های نظامی و اقتصادی می‌تواند به عنوان بخشی از استراتژی ایران برای ایجاد توازن در برابر نفوذ آمریکا عمل کند. در نهایت، توافق سه‌جانبه «مسیر ترامپ» با تغییر معادلات قفقاز جنوبی، چالش‌های جدی برای ایران و روسیه ایجاد کرده است. سفر پزشکیان به ارمنستان و بلاروس، تلاشی برای مدیریت این تهدیدات از طریق دیپلماسی فعال و تقویت همکاری‌های منطقه‌ای است. با این حال، موفقیت این تلاش‌ها به توانایی ایران در ارائه پیشنهادات اقتصادی و سیاسی جذاب، هماهنگی با متحدان منطقه‌ای مانند روسیه و توسعه مسیرهای ترانزیتی جایگزین مانند کریدور شمال-جنوب بستگی دارد. در غیر این صورت، نفوذ فزاینده آمریکا در قفقاز می‌تواند موازنه قدرت را به زیان تهران و مسکو تغییر و ایران را در موقعیت دشوارتری در منطقه قرار دهد.

یادداشت

سیاست ملی صحیح درباره مسیر ترامپ

محمدعلی بهمنی‌قاجار
حقوق‌دان

نخست اینکه از عبارت جعلی و باکو پسند کریدور زنگزور، استفاده نکنیم، نام آن سیونیک است که نام مسیر ترامپ را به خود گرفته و می‌توانیم آن را جاده ارمنی اتصالی هم بدانیم اما از عنوان که بگذریم، دو رویکرد بسیار اشتباه از دیروز در مواضع دولتمردان ایرانی نسبت به مسئله جاده اتصال ارمنی باکو به نخجوان وجود داشته. هر دو رویکرد باید کنار گذاشته شود و رویکرد سومی براساس منافع ملی ایران اتخاذ شود. رویکرد اول: تداوم شعارها و تهدیدات توخالی: این رویکرد فقط به کنارگذاشتن بیشتر ایران از معادلات قفقاز می‌انجامد و در عمل خدمتی به ترکیه و جمهوری آذربایجان است. بی‌تفاوتی و کوچک‌نمایی: اما رویکرد دوم که از طرف دولت پزشکیان اتخاذ می‌شود نادیده‌گرفتن اهمیت موضوع است، این هم مانند رویکرد اول خطاست.

حقیقت این است که مسیر ترامپ به زیان ایران است اما به‌مراتب از کریدور زنگزور که باکو و آنکارا در پی آن بودند و مسکو هم با آن موافقت می‌کرد بهتر است، کافی است به سخنان سال گذشته لاوروف توجه کنیم. لاوروف سال گذشته در ضمن سفر پوتین به باکو درباره ضرورت ایجاد کریدور سیونیک گفت: ما طرفدار انعقاد سریع یک معاهده صلح میان باکو و ایروان و رفع انسداد ارتباطات هستیم. متأسفانه، با توجه به جلوگیری از ارتباطات از منطقه سیونیک، ارمنستان در حال نقض توافق‌نامه‌ای است که توسط پاشینیان امضا شده و درک چنین رویکردی دشوار است.

روسیه و ترکیه و آذربایجان، بر ارمنستان برای ایجاد یک کریدور ارتباطی فشار وارد کرده بودند، البته ایجاد جاده ارتباطی هم برای ارمنستان بد و منفی نیست، اما آنچه باکو می‌خواست، حاکمیت بر این کریدور بود که مغایر با تمامیت ارضی ارمنستان بود و به درستی خط قرمز ایران هم بود.

با بیانیه صادرشده فعلی، حاکمیت ملی و تمامیت ارضی ارمنستان حفظ می‌شود و این به معنای ماندگاری مرز ایران با ارمنستان و حفظ ارتباط ایران با اروپا هم خواهد بود، این یعنی بسیاری از تهدیدهای کریدور سیونیک رفع شده است، اما این بدین معنی نیست که مسیر ترامپ هم بی‌خطر باشد. مدیریت آمریکایی بر این مسیر می‌تواند در ارتباطات و تجارت ایران با ارمنستان و در نتیجه با اروپا، ایجاد مانع کند. راه‌حل چیست، با همکاری ارمنستان، مسیر ترامپ را از همه اختلافات و تنش‌های ایران و آمریکا مستثنا کنیم و آمریکا هم بپذیرد که این جاده و سیاستش در ارمنستان را از اختلافاتش با ایران مستثنا کند، نمونه مشابه قبلی همکاری ایران و آمریکا در افغانستان پساطالبان ضمن حفظ اختلافاتشان بود، الان هم ایران و آمریکا می‌توانند و باید که ارمنستان را به عنوان زمین همکاری با هم ببینند و نه تقابل. ارمنستان باید چنین خواسته‌ای را به‌طور جدی از آمریکا مطالبه کند، چراکه عدم تحقق این موضوع برای ارمنستان بسیار بیشتر از ایران خطرناک خواهد بود. گام بعدی برای مدیریت تهدید مسیر ترامپ و تبدیل آن به فرصت، همکاری ایران در ایجاد این مسیر است. قدم بعدی خودداری از تصویب کنوانسیون رژیم حقوقی خزر و احیای مخالفت ایران با انتقال انرژی از دریای خزر است، چنین مخالفتی اهمیت مسیر ترامپ در دورزدن نقش ایران در انتقال انرژی را خنثی می‌کند. خلاصه کلام اینکه باید با تدبیر خطرها و تهدیدهای مسیر ترامپ را مدیریت کرد نه شعارزدگی و تهدیدهای توخالی و نه بی‌تفاوتی و بی‌عملی و انکار خطر و تهدید، هیچ‌کدام راهگشا نخواهد بود.